

קא מכוין ולא להנאה היה מקום לטעות ולומר שלא לברוך עליה כלל, כי לא תיקנו ברכות הנהנין אלא על ההנאה הבאה מהמאכל ולא על תועלת אחרת שבאה, קמשמע לן כיון דאית ליה בפועל הנאה מיניה אף שאין כונתו לכך בעי ברוכי(4).

קמחא דחיטי האוכל קמח חטה(5).

רב יהודה אמר: ברכתו "בורא פרי האדמה" כפי שמברכים על החטה עצמה קודם שנטחנה.

ורב נחמן אמר: ברכתו "שהכל נהיה בדברו". כי מאחר שהחטה השתנתה מצורתה הקודמת ה"שינוי" מפקיע שם "פרי" ממנה.

אמר ליה רבא לרב נחמן: לא תיפלוג עליה דרב יהודה, משום דרבי יוחנן ושמואל קיימי כוותיה.

דאמר רב יהודה אמר שמואל וכן אמר רבי יצחק אמר רבי יוחנן: שמן זית — מברכין עליו "בורא פרי העץ". אלמא: אף על גב דאשתני הפרי ונעשה שמן, מכל מקום במילתיה קאי במעמדו הקודם הוא נשאר וברכתו עדיין "בורא פרי העץ" כפי שהיתה ברכתו קודם שהשתנה. הא נמי קמח חטה אף על גב דאשתני מגרעינים לקמח, במלתיה קאי, ויש לברך עליו "בורא פרי האדמה" כפי שמברכים על החטה עצמה קודם שנטחנה(6).

דוחה רב נחמן את דברי רבא: מי דמי קמח לשמן?

התם, ה"שמן", לית ליה עלויא אחרינא, אלא הפיכתו ל"שמן" זהו יעודו ותכליתו ולשם כך נטעוהו לעץ הזית, ולכן על אף השינוי נחשב ה"שמן" כ"פרי" הזית. שהרי אדרבה השינוי הוא זה שהביא את הפרי לשלימותו ולתכלית שלשמה הוא ניטע. אבל הכא ה"קמח" הרי אית ליה עלויא אחרינא במה

4. כתבו התוספות, מכאן נראה, שאם אדם שותה לרפואה משקה שטעמו רע ואינו נהנה ממנו אינו מברך עליו כלום.

5. לדעת רש"י והרי"ף הנידון הוא בקמח רגיל, ואולם התוספות והרא"ש פירשו שהנידון בסוגייתנו הוא קמח העשוי מחיטים קליות או שלא נטחן דק דק ועדיין מורגש בו טעם החטה, אבל על קמח רגיל לכולי עלמא מברכין ברכת "שהכל" שהרי אינו ראוי לאכילה כל כך.

6. הצ"ח תמה על קושית רבא שהרי בסוגיא לעיל (לה ב) התבאר ששמן "אישתני לעילויא", ואם כן יתכן שלכן אינו יורד מדרגתו וברכתו

"בורא פרי העץ", מה שאין כן קמח שלא "אישתני לעילויא" סובר רב נחמן שיוור מדרגתו ומברכים עליו ברכת "שהכל".

ותירץ, שרבא חולק וסובר שגם קמח נחשב לדבר ש"אישתני לעילויא", כיון שאפשר לעשות מהקמח פת ולכן חשיבותו גדולה יותר מאשר חיטים.

ויש להעיר שלדברי הפרי מגדים (ר"ב א"א סק"ב) [הובא לעיל לה ב הערה 14] שנוקט שלמסקנת הסוגיא לעיל שהשמן מזיק ואינו ראוי לשתייה בפני עצמו שוב אינו נחשב לדבר ש"אשתני לעילויא" נמצא שקושית הצ"ח מעיקרא ליתא, שהרי גם השמן לא "אישתני לעילויא" ושווה הוא לקמח.